

PARLAMENTINĖS VEIKLOS FINANSAVIMAS KAIP NETIESIOGINIO VALSTYBINIO POLITINIŲ PARTIJŲ FINANSAVIMO FORMA

DR. ELENA MASNEVAITĖ

*Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedros
asistentė*

*Assistant at Public Law Department of
Vilnius University Faculty of Law
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
El. paštas elena.masnevaite@tf.vu.lt*

*Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjo padėjėja
Assistant of Justice of Supreme Administrative Court of Lithuania
Žygimantų g. 2, LT-01102 Vilnius
El. paštas emasnevaite@lvat.lt*

Santrauka

Straipsnyje aptariami parlamentinės veiklos finansavimo bendrieji ir nacionaliniai aspektai politinių partijų, konkrečiai – netiesioginio valstybinio politinių partijų finansavimo – kontekste. Nagrinėjant šį klausimą, dėmesio skiriama tiek teisinei, tiek ir politologinei dimensijoms, be to, pateikiami ryškiausi tam tikrų atvejų pavyzdžiai, identifikuoti tiek pačios autorės, tiek ir žiniasklaidos. Siekiant atskleisti, kiek lėšos, skirtos parlamentinei veiklai finansuoti, ar kitokia faktinė parama parlamentarams ar parlamentinėms frakcijoms gali būti „įsisavinima“ jų atstovaujamyjū politinių partijų, šiame straipsnyje taip pat atskirai analizuojami tokie parlamentinės veiklos finan-

savimo subinstituto elementai kaip finansinės atskaitomybės pareiga ar Lietuvos Respublikos Seimo narių padėjėjų-sekretorių, tai yra vadinamojo Seimo nario kabineto, potencialas tapti partinio aparato sudedamąja dalimi.

Reikšminiai žodžiai: politinių partijų finansavimas; netiesioginis valstybinis politinių partijų finansavimas; parlamentinės veiklos finansavimas; parlamentaras; Seimo narys; Seimo nario padėjėjas-sekretorius; parlamentinė frakcija; Seimo opozicijos lyderis; su parlamentine veikla susijusios išlaidos; lengvatos; finansinė atskaitomybė.

Įvadas

Iš pirmo žvilgsnio gali susidaryti įspūdis, kad valstybė turi apsispręsti, ką konkrečiai dotuos: politinio subjekto formą, tai yra individualų politinės partijos atstovą, frakciją ar visą politinę partiją, ar jo veiklos turinį – visą partinę veiklą ar apibrėžtą tos veiklos barą, pavyzdžiui, rinkimų agitaciją¹. Tačiau toks įspūdis yra klaidingas – valstybinis politinių partijų finansavimas netelpa į paprastą schemą, nes pirmiau paminėti jų finansavimo kriterijai – subjektas (forma) ir jo veikla (turinys) – tarpusavyje koreliuoja². Tai iš principo apsunkena galimybę išgryninti valstybinio politinių partijų finansavimo sistemą, todėl verta remtis paprasčiausiu vals-

¹ Žr. Chronowsky, N. Finansowanie partii politycznych w Republice Węgierskiej. *Międzynarodowa konferencja naukowa: Prawne aspekty funkcjonowania partii politycznych w państwach Europy Środkowej i Wschodniej, Zakład prawa konstytucyjnego porównawczego, Festiwal dialogu czterech kultur (Łódź, 3–4 października 2002 r.)*. Red. K. Skotnicki. Łódź: Uniwersytet Łódzki, 2003, p. 233. Pavyzdžiui, M. Bložė išskiria tokias valstybinio politinių partijų finansavimo formas: 1) paramą partijų aktyvistams; 2) paramą parlamentiniams partijų darbui; 3) rinkimų išlaidų kompensavimą ir 4) tiesioginę paramą partijoms. Žr. Bložė, M. Politinių partijų finansavimas Vakarų Europos šalyse. *Politologija*. 1999, Nr. 4, p. 32.

² Pavyzdžiui, Austrijoje nuo seno išskiriamos tokios valstybinio politinių partijų finansavimo formos: 1) remiantis politinių partijų statusą reglamentuojančiu įstatymu; 2) dotacijos, skiriamos parlamentiniams klubams; 3) dotacijos, skiriamos politinių partijų politinei-šviečiamajai veiklai; 4) partinių laikraščių finansavimas; 5) dotacijos, skiriamos politiniams susivienijimams; 6) „einamoji“ ir kita pagalba politinėms partijoms (plačiaja prasme) iš viešųjų šaltinių. Žr. Wicha, B. Parteienfinanzierung in Österreich. *Das österreichische Parteiensystem*. Red. A. Pelinka, F. Planer. Wien: Böhlau, 1989, p. 492. Pagal: Ławniczak, A. *Finansowanie partii politycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 131.

tybinio politinių partijų finansavimo skirstymu į tiesioginį ir netiesioginį (tikslinį, dar vadinamą *in-kind*). Jeigu valstybė pareigą suteikti finansinę paramą politinėms partijoms deklaruoja atvirai (*expressis verbis* įtvirtina tai bendruosiuose įstatymuose, nustatančiuose politinių partijų statusą, arba specialiuosiuose įstatymuose, skirtuose politinių partijų finansavimo klausimams reglamentuoti), galima kalbėti apie pirmojo tipo valstybinį finansavimą (siaurąja šio žodžio prasme), visi likusieji atvejai (kituose įstatymuose politinėms partijoms nustatytas palankesnis teisinis režimas) priklauso antrojo tipo valstybiniam finansavimui, kuris nėra toks akivaizdus.

Pažymėtina, kad toks paralelinis valstybinis politinių partijų finansavimas egzistuoja ir Lietuvoje. Vadinasi, čia nustatomos *inter alia* politinių partijų valstybinio finansavimo formos, turinčios netiesioginį pobūdį, o tai iš esmės reiškia, kad tokios valstybės paramos politinėms partijoms – nebūtinai finansinės – pirminis tikslas ne visais atvejais sutampa su tiesioginiam valstybiniam politinių partijų finansavimui keliamais tikslais: vienais atvejais tokiu būdu siekiama užtikrinti politinių partijų lygia-teisiškumą ir tuo pačiu konkurencingumą, kitais – paskatinti privačius subjektus aktyviau (daugiau) aukoti politinėms partijoms ar jų rinkimų kampanijoms, dar kitais – tiesiog užtikrinti efektyvų parlamento darbą.

Lietuvoje, kaip ir kitose valstybėse, netiesioginio valstybinio politinių partijų finansavimo tipas turi vieną esminį bruožą – tokio pobūdžio parama politinėms partijoms nėra laikoma politinių partijų finansavimu klasikine prasme ir paprastai nepatenka į įstatymų, skirtų politinių partijų finansavimo klausimams reglamentuoti (Lietuvoje – Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas³ (toliau – ir PPFĮ), reguliavimo sritį⁴, o kartu – ir į specifinę politinių partijų finansavimo kontrolės sferą. Viena vertus,

³ *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 135-4894 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).

⁴ Lietuvoje į PPFĮ reguliavimo sritį patenka tik politinės reklamos sklaidos rinkimų agitacijos kampanijos laikotarpiu per nacionalinius transliuotojus, apmokamos iš valstybės biudžeto, atvejis (18 str. 7 ir 8 d.). Pažymėtina, kad analogiška situacija yra ir po 2010 m. rugsėjo 15 d., tai yra įsigaliojus Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymui (19 str. 8 d.). *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 63-3091.

tai yra paranku politinėms partijoms, nes jos, dažniausiai nebūdamos tiesioginiais tokio pobūdžio valstybinės paramos adresatais, neturi atsiškai, kaip ją panaudojo, tačiau, antra vertus, teigti, jog tokio pobūdžio santykiai, netiesiogiai susiklostę tarp valstybės ir politinių partijų, apskritai nėra reguliuojami teisės aktais, o kartu nėra ir kitokios valstybinės kontrolės objektas, nėra pagrindo.

Galima kalbėti apie tris pagrindines netiesioginio valstybinio politinių partijų finansavimo formas. Pirmajai būdinga tai, jog valstybės biudžeto lėšos yra skiriamos ne tiesiogiai politinėms partijoms, bet su jomis susijusiems ir jų naudai veikiantiems asmenims, struktūroms⁵ arba organizacijoms. Antroji ypatinga tuo, kad į politinių partijų biudžetus, tarpininkaujant valstybei, patenka nevalstybinės kilmės pinigai, t. y. privatus išorinis politinių partijų finansavimas reglamentuojamas taip, jog paskatintų fizinius ir juridinius asmenis finansiškai paremti politines partijas. Kitais žodžiais tariant, valstybė pozityviai stimuliuoja privatų išorinį politinių partijų finansavimą⁶. Galiausiai yra galimas ir toks variantas, kai valstybė politinių partijų naudai atsisako tam tikrų finansinių prievolių bei leidžia joms naudotis kai kuriomis viešosiomis paslaugomis nemokamai arba mažesne nei rinkoje nusistovėjusi kaina, pavyzdžiui, iš politinių partijų neimamas mokestis už pašto paslaugas, joms suteikiama galimybė nemokamai naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir pan.

Būtent pirmoji netiesioginio valstybinio politinių partijų finansavi-

⁵ Kaip pavyzdį galima nurodyti parlamentines frakcijas, tačiau būtina turėti omenyje, kad parlamentinė frakcija nebūtinai yra *mini* partija parlamente. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – ir KT) yra išaiškinęs, kad, nors frakcijos paprastai yra glaudžiai susijusios su politinėmis partijomis, tai nereiškia, kad frakcija yra politinė partija Seime ir kad kiekviena savo atstovus Seime turinti partija kartu yra ir frakcija. Tokia išvada darytina iš Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (*Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.) įtvirtinto laisvo mandato principo. Žr. Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimą. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 66-1260.

⁶ Žr. Ławniczak, A. *Finansowanie partii politycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 100.

mo forma, o konkrečiai – parlamentinės veiklos finansavimas⁷, ir yra šio straipsnio tyrimo objektas, kuris ne taip jau ir retai sulaukia Lietuvos mokslininkų, o ypač – žiniasklaidos dėmesio, tačiau iš esmės niekada nebuvo analizuotas nei politinių partijų finansavimo, kaip visumos, nei valstybinio – juolab netiesioginio – politinių partijų finansavimo, kaip dalies, kontekste. Tai, remiantis daugiausia tradiciniais jurisprudencijos metodais, ir bus daroma, ypač antruoju aspektu, šiame straipsnyje.

1. Parlamentinės veiklos finansavimas: bendrieji aspektai

Atsižvelgus į politinių partijų paskirtį visuomenėje ir jų vykdomas funkcijas, galima teigti, kad vienas iš pagrindinių politinių partijų užda-

⁷ Pažymėtina, kad pirmosios formos netiesioginis valstybinis politinių partijų finansavimas turi dvi atmainas, tai yra parlamentinės veiklos finansavimą ir finansavimą, peržengiantį parlamento ribas. Pirmasis atvejis apima deputatų parlamentinės veiklos finansavimą, nors šį atvejį būtų galima priskirti ir trečiajai netiesioginio valstybinio politinių partijų finansavimo formai (pavyzdžiui, nemokamos transporto paslaugos), tačiau atsižvelgiant į tai, kad išimtis yra taikomos deputatams, o ne politinėms partijoms, jis vis dėlto priskirtinas pirmajai netiesioginio valstybinio politinių partijų finansavimo formai. Svarbiu šios formos elementu taip pat laikytinas parlamentinių klubų (frakcijų) finansavimas. Kitokio pobūdžio yra netiesioginis valstybinis politinių partijų finansavimas, peržengiantis parlamento ribas. Jeigu pirmuoju atveju finansavimo apimtis priklauso ir nuo rinkimų rezultatų (kuo daugiau politinės partijos atstovų patenka į parlamentą, tuo daugiau lėšų ji netiesiogiai gauna), tai antruoju atveju šis aspektas nėra toks svarbus, nes valstybė atitinkamas lėšas skiria organizacijoms, paisydama jų vykdomos veiklos. Tokias visuomeninio-politinio pobūdžio organizacijas tam tikra prasme galima laikyti politinių partijų tąsa, *sui generis* jų priklausiniais. Finansuojant minėtas organizacijas, politinės partijos yra finansuojamos lyg „tarp kitko“ (todėl tokios su politinėmis partijomis susijusios organizacijos paprastai ir yra vadinamos *third parties*). Taip, pavyzdžiui, yra Austrijoje, Vokietijoje, Švedijoje, Norvegijoje, Belgijoje ir Nyderlanduose. Šiose valstybėse politinės partijos naudojasi valstybinėmis dotacijomis, skiriamomis jaunimo, studentų ar moterų organizacijoms. Atsižvelgiant į tai, kad tokios lėšos į politinių partijų biudžetus tiesiogiai nepatenka, galima kalbėti ir apie tai, jog dalis jų vis dėlto yra panaudojama visuomeniniams tikslams. Įdomu tai, kad Nyderlandų įstatymų leidėjas su politinėmis partijomis susijusių subjektų finansavimą sieja su pirmųjų iškovotais mandatais, o tai yra būdinga tiesioginiam valstybiniam politinių partijų finansavimui. Žr. Nassmacher, K.-H. Comparing Party and Campaign Finance in Western Democracies. *Campaign and Party Finance in North America and Western Europe*. Ed. A. B. Gunlicks. Boulder: Westview Press, 1993, p. 239; Ławniczak, A. *Finansowanie partii politycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 101.

vinių, kuris, žinoma, yra įgyvendinamas per jų narius, – parlamentinė veikla⁸. Dėl šios priežasties nereikėtų stebėtis, kad tokią politinių partijų veiklą valstybė remia ir finansiškai.

Pažymėtina, jog paprastai parlamentinės veiklos finansavimas yra reglamentuojamas ne politinių partijų statusą ar finansavimą reguliuojančiuose įstatymuose, o teisės aktuose dėl parlamento veiklos organizavimo ar specialaus parlamentarų statuso nustatymo, ir tai ganėtinai natūralu, nes tai yra netiesioginio valstybinio politinių partijų finansavimo forma. Išimtimi galima laikyti 1963 m. Vokietijos schemą, pagal kurią 20 proc. politinėms partijoms numatytos valstybės biudžeto dotacijos buvo paskirstyta Bundestago frakcijoms proporcingai jas sudarančių narių skaičiui⁹.

⁸ Čia kalbama apie politinių partijų valdymo funkciją, kuri iš esmės apima savarankišką arba koalicinį valstybės ar administracinio teritorinio vieneto valdymą, politikos krypties formavimą bei vyriausybės valdymą esant opozicijoje. Pažymėtina, kad ši funkcija gali būti suprantama siaurąja ir plačiąja prasmėmis. Valdymo funkcija siaurąja prasme yra įgyvendinama tada, kai politinė partija laimi rinkimus ir perima valstybės arba administracinio teritorinio vieneto valdymą, į svarbiausias jų institucijas „susodindama“ savus žmonės. Tokiu būdu politinė partija gali daryti įtaką priimant politinius sprendimus bei skiriant juos vykdančių personalą. Valdymo funkciją plačiąja prasme atlieka ir tos politinės partijos, kurios siekia daryti įtaką valstybės valdymo institucijoms, t. y. koalicijos partneriai arba politinės partijos, esančios opozicijoje. Opozicinių politinių partijų veikla paprastai būna nukreipta į tai, kad jos laimėtų kituose rinkimuose, o jeigu siekiama spartesnių rezultatų, kad dalyvautų valstybės valdyme. Antrasis tikslas paprastai pasiekiamas, kai jos gali daryti įtaką valdančiosios politinės partijos ar jų koalicijos priimamiems sprendimams. Žr. Bankowicz, M. *Demokracija: zasady, procedury, instytucje*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006, p. 131.

⁹ Žr. Ławniczak, A. *Finansowanie partii politycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 128. Pažymėtina, jog Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad tokio pobūdžio valstybės finansinė parama parlamentinėms frakcijoms yra leidžiama tiek, kiek ji neperžengia faktinių jų išlaidų numalšinimo poreikio, nes, priešingu atveju, tokios lėšos igauna užslėpto politinių partijų finansavimo formą. Tačiau realybėje tai nepakeitė parlamentinėms frakcijoms skiriamų valstybės finansinių išteklių panaudojimo krypties, t. y. ir toliau jė buvo naudojami netiesioginiam politinių partijų finansavimui, nors iš esmės šis Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo sprendimas tokią valstybės finansinę paramą parlamentinėms frakcijoms pripažino antikonstitucine praktika. Žr. Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 1966 m. liepos 19 d. sprendimą byloje Nr. 2 BvF 1/65. BVerfGE 20, 56.

Kalbant apie parlamentinės veiklos finansavimą, pirmiausia būtina atkreipti dėmesį į tai, jog jos adresatai ir turinys gali skirtis, t. y. vienaip yra finansuojama parlamentinių frakcijų veikla, kitaip – individuali parlamentarų veikla¹⁰. Daugelyje valstybių įstatymų leidėjas padarė išvadas iš to, jog parlamento sudedamoji dalis yra ne tik parlamentarai, bet ir jų sudaromos frakcijos, ir šiems subjektams skiriamą finansavimą atskyrė: pirmiesiems skiriamų lėšų suma nedaro įtakos antrųjų gaunamų finansinių išteklių dydžiui. Vis dėlto kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Liuk-

¹⁰ Deputatų parlamentinės veiklos finansavimas, kuris apima jiems skiriamas lėšas bei taikomas lengvatas, kaip nurodo E. Šileikis, yra „Tautos atstovavimo sėkmės organizacinis-materialinis laidavimas“. Paprastai jis yra grindžiamas tuo, jog parlamentaras, vykdydamas savo pareigas, patiria tam tikrų išlaidų. Galima sakyti, kad ši praktika turi gėnėtinais gilias tradicijas. Pavyzdžiui, XIX a. antroje pusėje Šiaurės Vokietijos Sąjungos (vok. *Norddeutscher Bund*) deputatai turėjo teisę nemokamai naudotis geležinkelio paslaugomis, po kelerių metų jiems taip pat buvo suteikta nemokamo naudojimosi pašto paslaugomis privilegija. Nuo to laiko parlamentarams taikomos lengvatos įgavo platesnį pobūdį. Pavyzdžiui, Italijoje parlamentarams nemokamai suteikiamos patalpos, jie gali maitintis specialiuose valstybės dotuojamuose restoranuose, lengvatinėmis sąlygomis naudotis medicininės priežiūros paslaugomis. Kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, Austrijoje, Prancūzijoje ir Italijoje, yra plitusių praktika, kad dalį lėšų, skirtų parlamentinei veiklai finansuoti, politinės partijos nurodymu parlamentarai turi atiduoti jos naudai. Pavyzdžiui, Vokietijos socialdemokratų partija iš savo reprezentantų visų lygių parlamente reikalauja atiduoti bemaž 20 proc. tokių lėšų. Prancūzijos socialistų partija reikalauja 30 proc., o Prancūzijos ir Italijos komunistų partijų atveju ši kvota siekia net 70 proc. Įdomu tai, jog dešiniojos pakraipos politinių partijų apetitas paprastai yra mažesnis, pavyzdžiui, kitų Vokietijos politinių partijų atstovai joms atiduoda ne mažiau kaip 5 proc. tokių lėšų. Tuo atveju, jeigu parlamentaras atsisako tai daryti, jam yra taikomos įvairios sankcijos: nuo eliminavimo iš partijos kandidatų sąrašo kituose rinkimuose iki pašalinimo iš parlamentinės frakcijos ir politinės partijos. Žr.: Šileikis, E. *Seimo nario teisinė padėtis*. Vilnius: Finansų ministerijos Mokymo centro leidybos grupė, 1996, p. 133; Janicki, L. *System finansowania partii w RFN. Przegląd Zachodni*. 1984, Nr. 5–6, p. 140; Ulicka, G. *Izba Deputowanych i Senat Republiki Włoskiej. Parlament w demokracjach zachodnich*. Red. Z. Kiełmiński, T. Moldawa. Warszawa: Elipsa, 1992, p. 158 (pagal: Ławniczak, A. *Finansowanie partii politycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 139); Nassmacher, K.-H. *Comparing Party and Campaign Finance in Western Democracies. Campaign and Party Finance in North America and Western Europe*. Ed. A. B. Gunlicks. Boulder: Westview Press, 1993, p. 254–256. Vis dėlto tokia praktika vargu ar atitinka laisvojo mandato principą, nes parlamentaras parlamente atstovauja ne politinei partijai, kuriai jis priklauso, bet jį išrinkusiam suverenumi, t. y. piliečiams, turintiems aktyviąją rinkimų teisę.

semburge, Jungtinėje Karalystėje¹¹, parlamentiniams frakcijoms skiriama pinigų suma priklauso nuo jas sudarančių parlamentarų skaičiaus.

Tokios lėšos yra faktinė pagalba politiniams partijoms ta prasme, kad jos dažnai yra naudojamos centrinėse ir teritorinėse jų būstinėse bei rinkimų kampanijos reikmėms¹². Kaip pažymi M. Walecki, politinės partijos be priėjimo prie parlamentinių resursų nebūtų pajėgios tinkamai funkcionuoti, ypač tose valstybėse, kuriose valstybės biudžeto dotacijos nepasižymi dideliu skaitlingumu¹³. Vaizdžiai kalbant, tai pakankamai geras būdas sutaupyti tų politinės partijos narių, kurie išrinkti į parlamentą, sąskaita. Manytina, kad tokia praktika nėra smerktina kaip savaime ydinga, nes akivaizdu, jog parlamentarų ar parlamento frakcijų veikla negali būti atsiejama nuo politinės partijos veiklos – juk tarp jų egzistuoja organiškai ryšys.

¹¹ Taip anksčiau buvo Liuksemburge, kuriame parlamentinė frakcija, sudaroma ne mažiau kaip 5 parlamentarų, gaudavo po 75 frankus už kiekvieną iš jų. Jungtinės Karalystės 1975 m. Finansų įstatyme buvo nustatyta, kad valstybinę finansinę paramą gali gauti parlamentinė frakcija, kurią sudaro bent 2 nariai, o už kiekvieną narį, kuris per rinkimus surinko ne mažiau kaip 150 tūkst. rinkėjų balsų, frakcijai išmokama po 1 500 svarų sterlingų. Be to, kiekvieni papildomi 200 balsų šiame įstatyme buvo įvertinti 5 svarais sterlingų. Toks teisinis reguliavimas suponavo, kad parlamentinės frakcijos iš valstybės biudžeto sulaukdavo nemažos finansinės paramos, pavyzdžiui, 1986 m. Leiboristų partijos atstovai Bendruomenių rūmuose iš valstybės gavo 440 955 svarų sterlingų. Žr. Ławniczak, A. *Finansowanie partii politycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 105; *Finance Act (1975)*. Prieiga per internetą: <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=finance+act&Year=1975&Number=&LegType=All+Legislation>> [žiūrėta 2009 m. balandžio 10 d.].

¹² Pavyzdžiui, 1978 m. Vokietijoje bemaž pusė tokio pobūdžio lėšų, sudariusių beveik 95 mln. Vokietijos markių, atsidūrė politinių partijų biudžetuose ir buvo panaudotos ne parlamentinių jų frakcijų veiklai finansuoti, o bendrapartiniams tikslams. Žr. Janicki, L. *System finansowania partii w RFN. Przegląd Zachodni*. 1984, Nr. 5–6, p. 148. Kitas pavyzdys: Lenkijoje ganėtinai dažna yra situacija, kai parlamentarams skiriamos patalpos (vadinamieji jų biurai) būna įkuriamos politinės partijos ar jos filialo būstinėje. Tai iš esmės reiškia, kad už politinės partijos naudojimąsi tam tikromis patalpomis faktiškai yra mokama iš valstybės biudžeto. Žr. Walecki, M. *Money and Politics in Poland*. Warszawa: Institute of Public Affairs, 2005, p. 201.

¹³ Žr. Walecki, M. *Money and Politics in Central and Eastern Europe. Funding of Political Parties and Election Campaigns*. Ed. R. Austin, M. Tjernström. Stockholm: International IDEA, 2003, p. 86.

Vis dėlto, nors didesnių diskusijų dėl to, ar tokios lėšos parlamentinei veiklai finansuoti yra būtinos, nėra, dėl skirtingo jų dydžio nuomonės nesutampa. Tie, kurie propaguoja dosnų tarifą, savo poziciją grindžia tokiu argumentu: iš parlamentarų nereikia tikėtis, kad jie įvertins ministrų pateiktus faktus bei statistinius duomenis, jeigu neturės nepriklausomų informacijos ir tyrimų šaltinių. Tam prieštaraujantys teigia, kad praktikoje tokios lėšos bus naudojamos kaip rinkimų kampanijos finansavimo šaltinis: jeigu keli iš jų ir skirs jas politinių tyrimų atlikimui, didžioji dauguma – padedami savo asistentų, vykdys rinkimų kampaniją, be to, anot jų, „dosnaus tarifo sistema“ pakerta politinę pusiausvyrą¹⁴.

2. Parlamentinės veiklos finansavimo Lietuvoje teisiniai pagrindai

Lietuvoje Seimo narių parlamentinės veiklos išlaidų kompensavimo principas pirmiausia yra įtvirtintas Konstitucijoje, tiksliau, jos 60 straipsnio 3 dalyje, *inter alia* numatančioje, jog Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Šis Konstitucijos leidėjo sprendimas gali pasirodyti kiek netikėtas¹⁵, tačiau visiškai be pagrindo, nes tai yra viena iš svarbiausių Seimo nario nepriklausomos ir savarankiškos veiklos garantijų¹⁶. Galiausiai, vertinant iš praktinės pusės, paprastai išlaidos, susijusios su darbinių asmens funkcijų¹⁷ atlikimu, yra atlyginamos iš jo darbovietės (nagrinėjamu atveju – Seimo) biudžeto. Tą yra pažymėjęs ir KT, anot kurio, pagal Konstituciją Seimo nario veikla yra jo nuolatinis darbas, už kurį Seimo

¹⁴ Žr. Pinto-Duschinsky, M. Pieniądze a polityka w reżimie demokratycznym. *Kulisy finansowania polityki*. Red. M. Walecki. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych, 2002, p. 100–101.

¹⁵ Tai yra iš esmės vienintelė konstitucinė nuostata, reglamentuojanti politinių partijų finansavimą.

¹⁶ Žr. Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimą. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 96-2769.

¹⁷ Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad Seimo narys yra profesionalus politikas. Žr. Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimą. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 105-3894.

nariui mokamas atlyginimas ir kurio tinkamą atlikimą turi užtikrinti atitinkamos socialinės garantijos bei specialiosios Konstitucijoje ir įstatymuose numatytos parlamentinės veiklos garantijos¹⁸.

Ordinarinės teisės lygmeniu ši klausimą šiuo metu reguliuoja Lietuvos Respublikos Seimo statutas¹⁹. Anksčiau tokio pobūdžio klausimai buvo detaliam reglamentuojami Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatyme²⁰, o Seimo statute buvo įtvirtintos tik bendro pobūdžio nuostatos. E. Šileikis iš dalies kritikuoja dabartinį įstatymo leidėjo pasirinkimą, nes, anot jo, sąvokos „įstatymas“ ir „Seimo statutas“ nėra visiškai tapačios²¹, su kuo reikėtų sutikti, nes Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalyje yra *expressis verbis* nustatyta, kad Seimo nario pareigas, teises ir veiklos garantijas nustato įstatymas, o Seimo statuto ir įstatymo skirtumai neapsiriboja tik skirtingais pavadinimais.

Nagrinėjamu aspektu yra aktualus Seimo statuto III skirsnis „Seimo nario veiklos aprūpinimas ir garantijos“, kurio pavadinimas nėra visai tikslus, nes jame yra reglamentuojami ir su parlamentinių frakcijų veiklos finansavimu susiję klausimai²². Todėl iš dalies nekorektiška laikytina ir Seimo statuto 15 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginami iš valstybės biudžeto. Sprendžiant iš pirmiau minėto Seimo statuto skirsnio nuostatų, Lietuvoje Seimo nario par-

¹⁸ Žr. Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimą. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 6-170.

¹⁹ *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 15-249 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).

²⁰ *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 71-1710 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2005 m. gruodžio 31 d.). Šis įstatymas nuo 2006 m. sausio 1 d. neteko galios. Žr. Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymą. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 153-5646.

²¹ Žr. Šileikis, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 449.

²² Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog frakcija – tai (politinio pobūdžio) parlamento struktūrinis darinys, turintis atitinkamas teises ir pareigas. Žr., pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimą. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 66-1260; Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimą. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 10-295.

lamentinę veiklą valstybė, kaip ir kitose šalyse, remia dvejopai: 1) skirdama finansines lėšas ir 2) taikydama atitinkamas lengvatas²³.

Pagal Seimo statuto 15³ straipsnio 3 dalį eiliniam Seimo nariui išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, kiekvieną mėnesį skiriama 1 VMDU²⁴ dydžio suma. Pažymėtina, kad Seimo statuto 15³ straipsnyje atskirai nurodyti Seimo pareigūnai gauna ne tik šią „bazinę“ išmoką, bet ir papildomas tikslines išmokas iš valstybės biudžeto: Seimo Pirmininkas – mėnesinę 1 VMDU dydžio išmoką reprezentacijos išlaidoms apmokėti bei mėnesinę 0,2 VMDU dydžio kompensaciją už naudojimąsi tarnybiniais telefonais; Seimo Pirmininko pavaduotojas – mėnesinę 0,5 VMDU dydžio išmoką reprezentacijos išlaidoms apmokėti bei mėnesinę 0,2 VMDU dydžio kompensaciją už naudojimąsi tarnybiniais telefonais; komitetų, komisijų pirmininkai ir jų pavaduotojai, pakomitečių pirmininkai, frakcijų seniūnai ir jų pavaduotojai – mėnesinę 0,2 VMDU dydžio kompensaciją už naudojimąsi tarnybiniais telefonais.

Pažymėtina, kad aptariamam Seimo narių parlamentinės veiklos išlaidų kompensavimo aspektu Lietuvoje galima aptikti ir britiškosios tradicijos pėdsakų, pasireiškiančių tuo, jog Seimo opozicijos lyderis, nors jis iš esmės tėra frakcijos seniūnas²⁵, turi papildomų privilegijų. Tai nėra visiškai klasikinis šios tradicijos variantas, nes Jungtinėje Karalystėje valstybės finansinė parama pirmiausia yra adresuojama opozicinėms parlamentinėms frakcijoms, o ne jų vado-

²³ Šiame straipsnyje bus pasisakoma tik dėl nemokamo gyvenamųjų patalpų suteikimo.

²⁴ 2010 m. II ketvirtį, pagal Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenis, VMDU buvo 2 055,8 Lt. Žr. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės interneto tinklalapį. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt> [žiūrėta 2010 m. rugsėjo 2 d.].

²⁵ Pagal Seimo statuto 41 straipsnio 5 dalį tuo atveju, jeigu opozicinė frakcija arba jų koalicija turi daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, tokios frakcijos seniūnas arba koalicijos vadovas yra vadinamas Seimo opozicijos lyderiu. Taigi opozicijos lyderis yra frakcijos ar jų koalicijos seniūnas.

vams, taip akcentuojant jų, o ne jų vadovų svarbą parlamente²⁶. Taip pat galima kalbėti ir apie tai, jog Lietuvoje parlamentinės opozicijos lyderio institutas yra kiek dirbtinis²⁷. Taigi, be to, kad Seimo opozicijos lyderiui yra mokamas papildomas atlyginimas (Seimo statuto 15 str. 3 d.)²⁸, jis gauna mėnesinę 0,2 VMDU dydžio kompensaciją už naudojimąsi tarnybiniais telefonais (Seimo statuto 15³ str. 5 d.). Taip pat Seimo opozicijos lyderiui pagal pareigas (!) priklauso tarnybinis automobilis su vairuotoju (Seimo statuto 15² str. 1 d.).

3. Atskaitomybės už lėšas, skirtas parlamentinei veiklai finansuoti, pareiga ir jos turinio pakankamumas Lietuvoje

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pirmiau nurodytos lėšos Seimo nariams

²⁶ Jungtinėje Karalystėje 1975 m. (pirmiau minėtas *Finance Act* (1975) buvo nustatyta sąlyga, kad tik opozicinės politinės partijos, atstovaujamos Bendruomenių rūmuose, gali gauti valstybinę finansinę paramą, kuri buvo padalijama proporcingai jų turimoms vietoms juose. Tai buvo vadinama „*short*“ money. 1996 m. šios paramos gavėjų sąrašas buvo išplėstas: valstybė pradėjo finansuoti ir Lordų rūmų opozicines partijas (angl. „*cranborne*“ money). Tokia Jungtinės Karalystės įstatymų leidėjo pozicija aiškinama tuo, kad siekiama užtikrinti politinių partijų lygias galimybes, taip pat tai yra savotiška kompensacija opozicijai už tai, kad ji nėra valdžioje, be to, šių lėšų panaudojimas nėra kontroliuojamas, o tai reiškia, jog į jas gali pretenduoti ne tik parlamentinė frakcija, bet ir ją sudarančių narių politinė(-ės) partija(-os). Pažymėtina, kad ši tradicija rado atgarsį ne tik Lietuvoje, pavyzdžiui, Vokietijoje valstybė finansuoja visas parlamentines frakcijas, tačiau opozicinės gauna papildomus 25 proc. parlamentinei frakcijai skiriamos sumos. Žr.: Herbut, R. *Teoria ir praktika funkcjonowania partii politycznych*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002, p. 101–102; Ławniczak, A. *Finansowanie partii politycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 107.

²⁷ Žr.: Šileikis, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 437; taip pat Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimą. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 10-295.

²⁸ Jungtinėje Karalystėje tai reglamentuoja 1975 m. Karūnos ministrų įstatymas (*Ministers of the Crown Act* (1975)), o Lietuvoje – Seimo statutą (15 str. 3 d.). Žr. *Ministers of the Crown Act* (1975). Prieiga per internetą: <<http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?LegType=All+Primary&PageNumber=52&NavFrom=2&parentActiveTextDocId=1227682&ActiveTextDocId=1227682&filesize=25356>> [žiūrėta 2010 m. vasario 24 d.].

yra skiriamos atsiskaitytinai²⁹; pagal Seimo statuto 15³ straipsnio 8 dalį atitinkamą tvarką nustato Seimo valdyba. Galiojančios redakcijos Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms skyrimo, naudojimo ir atsiskaitymo už jas tvarkos aprašo³⁰ (toliau – ir Aprašas) 7 punktą apibrėžia, kas yra laikytina Seimo nario išlaidomis, susijusiomis su parlamentine veikla³¹, šio aprašo 8–12 punktuose nustatyta, kaip Seimo narys privalo atsiskaityti už su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms skirtų lėšų panaudojimą. Juose įtvirtintas teisinis reguliavimas vertintinas nevienareikšmiškai.

²⁹ To reikalauja oficiali konstitucinė doktrina, pagal kurią įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad kiekvienu atveju būtų galima patikrinti, ar šios lėšos naudojamos pagal paskirtį. Vis dėlto reikia pažymėti, kad, pavyzdžiui, Seimo narių darbo sąlygų įstatymas nereikalavo, kad Seimo nariai atsiskaitytų už jiems skiriamas tokio pobūdžio lėšas. Žr., pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimą. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 105-3894.

³⁰ Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2009 m. lapkričio 11 d. sprendimas „Dėl Seimo valdybos 2008 m. gruodžio 24 d. sprendimo Nr. 46 pakeitimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=357683> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.].

³¹ Su Seimo nario parlamentine veikla susijusiomis išlaidomis yra laikomos: 1) Seimo nario ir jo padėjėjų-sekretorių tarnybinių telefoninių pokalbių, interneto, Seimo nario biuro telekomunikacijų, įskaitant padėjėjų-sekretorių vardu registruotų telefonų pokalbių išlaidas, interneto paslaugų apmokėjimo išlaidos ir išlaidos šio aprašo 2 punkte nurodytų lėšų trūkumui padengti; 2) pašto prekių ir paslaugų įsigijimo išlaidos; 3) knygų, gėlių ir suvenyrų įsigijimo išlaidos; 4) periodinių leidinių ir laikraščių prenumeratos išlaidos; 5) Seimo nario biuro patalpos nuomos ir aptarnavimo išlaidos, kompiuterinės technikos ir biuro įrangos nuomos, techninės priežiūros, remonto, draudimo (šios išlaidos, išskyrus nešiojamųjų kompiuterių nuomos, eksploatavimo, techninės priežiūros, remonto ir draudimo išlaidas, nėra priskiriamos su Seimo nario parlamentine veikla susijusioms išlaidoms, jeigu Seimo narys neturi įsteigęs biuro) ir kompiuterinės technikos eksploatavimo išlaidos; 6) Seimo nario parlamentinei veiklai naudojamos transporto priemonės nuomos, išskyrus išperkamąją nuomą, eksploatavimo, techninio aptarnavimo, remonto, draudimo, taksi paslaugų (išskyrus tarp miestinius maršrutus), viešojo transporto bilietų įsigijimo išlaidos; 7) Seimo nario ataskaitos spausdinimo, platinimo ir kitos informacijos, susijusios su jo parlamentine veikla, pagaminimo išlaidos, viešosios informacijos rengėjų teikiamų paslaugų apmokėjimo išlaidos; 8) Seimo nario su parlamentine veikla susijusios kelionės ir apgyvendinimo užsienyje išlaidos, kai šių išlaidų neapmoka kviečiančioji organizacija (institucija) ir kelionei pritaria Seimo valdyba; 9) transporto priemonės nuomos ekskursijoms į Seimo rūmus išlaidos; 10) kanceliarinių prekių įsigijimo išlaidos; 11) banko sąskaitų, atidarytų su Seimo nario parlamentine veikla susijusioms lėšoms, administravimo paslaugų išlaidos.

Viena vertus, pozityvu yra tai, kad Seimo narys, atsiskaitydamas už patirtas tokio pobūdžio išlaidas, turi pateikti jas pagrindžiančius dokumentus, pagal Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymą³² laikytinus apskaitos dokumentais (2 str. 1 d.), bei išlaidų, susijusių su parlamentine veikla, avanso apyskaitą (žr. Aprašo priedėlių). Tais atvejais, kai įsigyjamos knygos, gėlės arba suvenyrai, reikalaujama pateikti ir aiškinamąjį raštą, kuriame išsamiai būtų nurodyta, kokiems tikslams buvo panaudotos lėšos (renginio pavadinimas, renginio programa, kokiems asmenims priimti ar pasveikinti įteiktos knygos, gėlės ar suvenyrai), o kai iš parlamentinei veiklai skirtų lėšų sumokama už transporto priemonės remontą ar techninį aptarnavimą, – dokumentus, įrodančius, kokia transporto priemonė (nurodoma automobilio markė, modelis, valstybinis numeris) buvo remontuojama ar techniškai aptarnaujama³³.

Antra vertus, ši informacija yra pateikiama Seimo kanceliarijos Finansų departamentui, todėl nėra prieinama visuomenei. Dėl pirmiau minėtos priežasties kyla įvairiausių insinuacijų, pavyzdžiui, Seimo na-

³² *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 99-3515 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).

³³ Manytina, kad tokios nuostatos atsiradimą lėmė pernelyg dažnos istorijos apie Seimo narių ypatingą „santyki“ su jų transporto priemonėmis. Pavyzdžiui, Seimo narė Asta Baukutė už jos parlamentinei veiklai finansuoti skirtas lėšas nuomojo automobilį „Toyota Land Cruiser“, nors neturi teisės vairuoti transporto priemones. Ji paaiškino, kad, prireikus kur nors nuvykti su parlamentine veikla susijusiais reikalais, dažniausiai prašo savo artimųjų ar kolegų, kurie turi teisę vairuoti transporto priemones, pagalbos. Žr. Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. spalio 14 d. išvadą Nr. 101-I-29 „Dėl Seimo narės A. Baukutės elgesio“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=91346&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.]. Darytina prielaida, kad faktiškai tai reiškia, jog minėta transporto priemone naudojasi kiti asmenys, išskyrus tuos atvejus, kai jos prireikia pačiai Seimo narei. Nors pirmiau paminėtoje Seimo Etikos ir procedūrų komisijos išvadoje buvo konstatuota, jog viešai žiniasklaidos priemonėse paskleista informacija, kad Seimo narė A. Baukutė automobilį įsigijo išperkamosios nuomos sutarties pagrindu, nepasitvirtino, vėliau, t. y. prokurorams pradėjus tyrimą, paaiškėjo, kad ji, kaip ir kiti 12 Seimo narių, buvo sudarę tokias automobilių nuomos sutartis, kurios leistų kadencijos pabaigoje juos išsipirkti už likutinę vertę. Žr. *delfi.lt* – Prokurorai nustatė: dar dvylika parlamentarų piktnaudžiavo automobilių nuoma. 2010 m. vasario 8 d. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prokurorai-nustate-dar-dvylika-parlamentaru-piktnaudziavo-automobiliu-nuoma.d?id=28746705>> [žiūrėta 2010 m. vasario 8 d.].

rio Gedimino Navaičio įsigytų porceliano indų ar Seimo narės Vilijos Blinkevičiūtės kramtomosios gumos istorijos³⁴. Nepaisydama to, Seimo valdyba laikosi nuomonės, kad tokios informacijos viešinti nėra reikalo, išskyrus tuos atvejus, kai padaromas pažeidimas³⁵. Manytina, jog tokia pozicija nėra pagrįsta, nes tokio pobūdžio lėšos negali būti naudojamos asmeniniams Seimo narių (ar formaliai jų atstovaujамų politinių partijų) poreikiams tenkinti. Taigi, paskelbus atitinkamą informaciją, jų teisė į privatumą nebūtų pažeista, o politinių partijų finansavimo viešumo ir skaidrumo principas reikalauja, kad visuomenė būtų maksimaliai informuota apie politinių partijų, politikų ir panašių subjektų pajamas bei išlaidas³⁶. Kad Seimo statute įtvirtintas Seimo narių finansinės atskaito-

³⁴ Žr., pavyzdžiui, *lrytas.lt* – Komentarai. T. Ignatavičius. Dėl algos ne gėda srėbti ir iš geldos. 2009 m. balandžio 10 d. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/12393417171239080355-d%C4%97l-algos-ne-g%C4%97da-sr%C4%97bti-ir-i%C5%A1-geldos.htm>> [žiūrėta 2009 m. balandžio 10 d.]; *delfi.lt* – V. Blinkevičiūtė už valdiškus pinigus pirkto „Hubba Bubba“ gumos, B. Bradauskui prireikė žirklių mėšai. 2009 m. birželio 20 d. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=22740168>> [žiūrėta 2009 m. birželio 20 d.].

³⁵ Žr., pavyzdžiui, *lrytas.lt* – 2009 m. kovo 30 d. Aktualijos. T. Ignatavičius. Išrinktųjų pirkinius jau bandoma prilyginti valstybės paslapčiams. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/print.asp?data=20090330&k=lr&id=akt30_a2090330> [žiūrėta 2009 m. kovo 30 d.].

³⁶ Šiame kontekste yra svarbus Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodeksas (Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 102-3938), kurio 2 straipsnio 4 dalyje yra apibrėžta, kas laikytina politiko privačiu gyvenimu: tai valstybės politiko asmeninis, šeimos ir namų gyvenimas, intymus gyvenimas, taip pat veikla, nesusijusi su valstybės politiko pareigomis, politine veikla ar institucija, kurioje jis eina pareigas; valstybės politiko elgesys ar asmeninės savybės, susijusios su kai kuriomis jo privataus gyvenimo aplinkybėmis ir galinčios turėti reikšmės viešiesiems interesams, privačiu gyvenimu nelaikoma. Minėtame kodekse taip pat įtvirtinti valstybės politikų elgesio principai, iš kurių nagrinėjamu aspektu ypač svarbūs yra skaidrumo ir viešumo (nekelia abejonių dėl sąžiningumo priimdamas sprendimus, taip pat pateikia visuomenei savo elgesio ir sprendimų motyvus, visada laikosi atvirumo ir viešumo, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, ribojančius informacijos atskleidimą, deklaruoja savo privačius interesus) bei atsakomybės (atsako už savo elgesį viešajame gyvenime, priimamus sprendimus ir atsiskaito už juos visuomenei) principai (4 str. 4 ir 9 p.). Taip pat pažymėtina, kad Seimą saisto jo paties priimti įstatymai; žr., pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimą. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 5-186.

mybės principas nebūtų formalus ar netgi deklaratyvus, siūlytina tokio pobūdžio informaciją padaryti prieinamą visuomenei.

Tiesa, šioje srityje yra ir šiokių tokių teigiamų poslinkių. Seimo Etikos ir procedūrų komisija 2009 m. internete pradėjo skelbti Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti metų ketvirčio suvestines³⁷, tačiau jose pateikiami apibendrinti duomenys pagal išlaidų grupes. Žinoma, tai geriau negu nieko, nes iš jų, pavyzdžiui, matyti, kad Gediminas Kirkilas 2009 m. pirmąjį pusmetį tokiomis lėšomis nesinaudojo ar kad 2009 m. tokios lėšos iš viso sudarė maždaug 5,3 mln. Lt. Vis dėlto iš šiose suvestinėse pateikiamų duomenų nematyti, kas už parlamentinei veiklai vykdyti skirtas lėšas įsigijo, pavyzdžiui, porceliano indų.

Palyginti su prieš tai galiojusiu teisiniu reguliavimu³⁸, šiuo metu nustatytasis ne tik įtvirtina griežtesnę (kad ir kritikuotiną) Seimo narių su parlamentine veikla susijusių išlaidų kompensavimo lėšų atskaitomybės tvarką, bet numato ir kitus reikalingus saugiklius. Pirma, anksčiau tokios lėšos Seimo nario pageidavimu buvo išmokamos grynaisiais pinigais arba

³⁷ Žr.: Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2009 m. I ketvirt. suvestinę. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_d=86763&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.]; Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2009 m. II ketvirt. suvestinę. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/GEYLZHZF.PDF>> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.]; Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2009 m. III ketvirt. suvestinę. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_d=91723&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.]; Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2009 m. VI ketvirt. suvestinę. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.]. Taip pat žr. Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2010 m. I ketvirt. suvestinę. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. rugsėjo 1 d.]; Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2010 m. II ketvirt. suvestinę. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. rugsėjo 1 d.]. Panašūs duomenys yra skelbiami ir apie frakcijoms paskirtas lėšas parlamentinei veiklai vykdyti.

³⁸ Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2006 m. sausio 20 d. sprendimas Nr. 697 „Dėl Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms naudojimo tvarkos“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.susije_l?p_id=269839> [žiūrėta 2009 m. balandžio 10 d.].

pervedamos į asmeninę jo sąskaitą, o dabar Seimo narys tam turi atidaryti atskirą sąskaitą banke. Antra, šiuo metu yra nustatytas baigtinis su parlamentine Seimo nario veikla susijusių išlaidų sąrašas, - anksčiau tai nebuvo padaryta (formuluotė „kitos su parlamentine veikla susijusios išlaidos“). Vis dėlto tokių atvejų, kai Seimo nariai jų parlamentinei veiklai finansuoti skirtas lėšas naudoja ne pagal paskirtį arba, nors ir pagal paskirtį, tačiau savo ar savo artimųjų asmeniniams interesams patenkinti, arba savo, kaip politikto, asmeniui populiarinti, *inter alia* skleidžiant politinę reklamą, vis dar pasitaiko³⁹.

³⁹ Pavyzdžiui, Seimo narys B. Bradauskas už automobilio nuomą mokėjo draudimo kompanijai UAB „Lamantinas“, kurios akcininku jis yra, be to, jo sutuoktinė yra minėtos bendrovės generalinė direktorė. Taigi Seimo narys, nuomodamas automobilį iš UAB „Lamantinas“, iš dalies už automobilio nuomą mokėjo sau, be to, ne tiek ir mažai – 13 700 Lt. Seimo Etikos ir procedūrų komisija, tirdama šį atvejį, padarė išvadą, kad Seimo narys B. Bradauskas, būdamas UAB „Lamantinas“ akcininku, yra asmeniškai suinteresuotas bendrovės pelnu, kuris yra gaunamas nuomojant jai priklausantį turtą. Tuo yra suinteresuota ir jo sutuoktinė. Buvo konstatuota, jog Seimo narys B. Bradauskas pažeidė Seimo statuto 18 straipsnio 2 dalies ir Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (*Valstybės žinios*. 1997, Nr. 67-1659 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.) 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatas. Panašus atvejis buvo ir su patalpų, skirtų Seimo nario biurui, nuoma: Seimo narys R. Ačas sudarė patalpų nuomos sutartį su, kaip vėliau paaiškėjo, savo sutuoktinės sesers vyru, dėl 25 m² patalpų, esančių Raseiniuose, nuomos už 3 944 Lt mėnesinį mokesį. Seimo Etikos ir procedūrų komisija konstatavo, kad ir šiuo atveju buvo pažeistos Seimo statuto 18 straipsnio 2 dalies ir Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatos. Štai Seimo narys Saulius Stoma iš parlamentinei veiklai finansuoti skirtų lėšų nusprendė įsigyti 350 savo kūrybos knygų „Anapus tavęs ir manęs“, dėl ko jis Seimo Etikos ir procedūrų komisijos buvo įpareigotas iš asmeninių lėšų padengti 1 284,4 Lt sumą, o Seimo narys G. Navaitis – 3 332 Lt jo parlamentinės veiklos finansavimui skirtų lėšų nusprendė panaudoti savo interneto svetainės reklamai www.delfi.lt interneto portale. Kitas pavyzdys – Seimo narys Antanas Baura iš lėšų, skirtų jo parlamentinei veiklai finansuoti, nupirko plazminį televizorių (1 049 Lt vertės) ir jį kaip prizą padovanojo 2009 m. liepos 25 d. vykusio konkurso „Respublikinis floristų kilimų konkursas“, vykdomo pagal projektą „Aplinkos tvarkymo gerosios patirties sklaida ūkininkų sodybose ir kaimo gyvenamosiose vietovėse“, 6 vietas nugalėtoji. Seimo Etikos ir procedūrų komisija pripažino, kad Seimo narys A. Baura parlamentinei veiklai finansuoti skirtas lėšas panaudojo ne pagal paskirtį.

Pažymėtina, jog tokie atvejai politinės kampanijos metu turėtų būti kvalifikuojami kaip rinkimų ir rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimas, o rinkimų agitacijos kampanijos laikotarpiu – ir kaip piktnaudžiavimas tarnybne padėtimi rinkimų agitacijos tikslais. Dar vienas pavyzdys – Seimo narys K. Uoka iš jo parlamentinei veiklai finansuoti skirtų lėšų apmokėjo už motorlaivio, skirto bendruomenių ir jaunimo folkloro ansamblio „Vieversas“ atstovų pasiplaukiojimui Kauno mariose, nuomą (1 524,6 Lt), nors Seimo nariai prieš tai buvo informuoti, jog Seimo nario išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, priskiriamos tik ekskursijų į Seimo rūmus organizavimo išlaidos. Panašių išlaidų 2009 m. patyrė ir Seimo narė A. Bilotaitė: ji sumokėjo 1 500 Lt už transporto paslaugas maršrutu Klaipėda–Vištytis–Klaipėda, kuriuo į Jaunimo bendruomenės steigiamąjį suvažiavimą, kurį ji ir suorganizavo, buvo vežami jo dalyviai. Abiem atvejais Seimo Etikos ir procedūrų komisija pripažino, jog parlamentinei veiklai finansuoti skirtos lėšos buvo panaudotos ne pagal paskirtį. Analogiškas sprendimas buvo priimtas ir dėl Seimo narės R. Juknevičienės, kuri Seimo kanceliarijos Finansų departamentui pateikė apmokėti 2009 m. gruodžio 10 d. išrašytą sąskaitą už plakatų ir bukletų gamybą (3 400,10 Lt), skirtą Kauno Paminklinei Kristaus Prisikėlimo bažnyčiai rengiamų renginių programai. Galiausiai Seimo nariai neatsispiria ir jų parlamentinei veiklai finansuoti skirtų lėšų panaudojimui politinės reklamos skaidai. Pavyzdžiui, Seimo narys Arminas Lydeka išlaidas, faktiškai patirtas dėl jo politinės reklamos sklaidos, priskyrė prie pašto išlaidų: jis su UAB „Vilpostus“ buvo sudaręs reklaminės-informacinės medžiagos platinimo sutartį, kurioje minėta bendrovė įsipareigojo nuo 2009 m. gegužės 28 d. iki 2009 m. birželio 1 d. į Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Klaipėdos, Panevėžio, Alytaus ir kitų miestų gyventojų pašto dėžutes pristatyti 200 tūkst. egzempliorių reklaminį lapelį, kuriuose buvo išspausdintas Seimo nario A. Lydekos atvaizdas ir raginama 2009 m. rinkimuose į Europos Parlamentą balsuoti „už Liberalų ir centro sąjungos kandidatą Nr. 2 – Arminą Lydeką“. Nors Seimo Etikos ir procedūrų komisija konstatavo tik parlamentinei veiklai finansuoti skirtų lėšų panaudojimą ne pagal paskirtį, šis atvejis turėtų būti kvalifikuojamas kaip daug rimtesnis pažeidimas, t. y., atsižvelgiant į tai, kad minėtos skrajutės buvo platinamos 2009 m. rinkimų į Europos Parlamentą agitacijos kampanijos metu, galima daryti išvadą, jog Seimo narys A. Lydeka pažeidė Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatyme (Valstybės žinios, 2003, Nr. 115-5192 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.) nustatytą draudimą naudotis tarnybne padėtimi rinkimų agitacijos tikslais (52 str.) ir šiame įstatyme suformuluotus išorinės politinės reklamos sklaidos reikalavimus (50 str.). Be to, buvo pažeistos ir PPFĮ nuostatos, kurios reikalauja, kad politinės kampanijos lėšos būtų laikomos specialioje banko sąskaitoje, o išlaidos būtų dengiamos tik iš jos (7 str. 1 d., 8 str. 2 d., 9 str. 2 d., 16 str. 1 d.) (taip pat ir su jomis susiję reikalavimai politinės kampanijos apskaitos žiniaraštyje ir politinės kampanijos finansavimo ataskaitose nurodyti visas išlaidas politinei kampanijai (2 str. 12 ir 17 d., 26 str. 3 d.), taip pat galėjo būti viršytas ir maksimalių išlaidų politinei kampanijai limitas (16 str.), tačiau tokiai išvadai padaryti trūksta duomenų. Žinoma, reikia nepamiršti, kad tokių pažeidimų subjektas yra politinė partija, šiuose rinkimuose kelianti kandidatų sąrašą, t. y. savarankiškas politinės kampanijos dalyvis. Žr.: Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. gruodžio 16 d. išvadą Nr. 101-I-42 „Dėl Seimo nario Broniaus Bradausko veiklos atitikimo Viešųjų ir privačių interesų

Pažymėtina, kad finansinės atskaitomybės aspektu parlamentinės frakcijos yra dar palankesnėje padėtyje, nes joms apskritai nenustatyta pareiga pateikti duomenis, kaip buvo panaudoti jų parlamentinės veiklos išlaidoms padengti skirti pinigai⁴⁰. Nors Seimo statuto 15³ straipsnio 7 dalyje yra nurodoma, kad šios lėšos naudojamos įstatymų rengimo ir ekspertizės išlaidoms, reprezentacijai, pašto, telefono ir kitoms frakcijos darbo reikmėms apmokėti, tačiau galimybės panaudoti šias lėšas politinės

derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatomis“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=93655&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.]; Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvadą Nr. 101-I-33 „Dėl Seimo nario Remigijaus Ačo veiklos atitikimo Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatomis“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92549&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.]; Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 4 d. išvadą Nr. 101-I-31 „Dėl Seimo nario lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92322&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.]; Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 14 d. išvadą Nr. 101-I-30 „Dėl Seimo nario Gedimino Navaičio parlamentinei veiklai skirtų lėšų panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=91347&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.]; Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvadą Nr. 101-I-34 „Dėl Seimo nario Antano Bauros lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92562&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.]; Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvadą Nr. 101-I-38 „Dėl Seimo nario Kazimiero Uokos lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92555&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.]; Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvadą Nr. 101-I-35 „Dėl Seimo narės Agnės Bilotaitės lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jos parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92551&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.]; Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2010 m. kovo 24 d. išvadą Nr. 101-I-8 „Dėl Seimo narės Rasos Juknevičienės lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jos parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=96588&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. rugsėjo 2 d.]; Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvadą Nr. 101-I-37 „Dėl Seimo nario Armino Lydekos lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92553&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].

⁴⁰ Ji nėra numatyta nei Seimo statute, nei šiuo metu galiojančiame Apraše.

partijos naudai požiūriu tai neturėtų sukelti didesnių sunkumų, ypač jeigu frakcijai skirti pinigai yra „leidžiami“, pavyzdžiui, įstatymų rengimui ir ekspertizei. Antra vertus, Seimo statute numatyta suma yra nedidelė, t. y. frakcijos veiklai metams skiriama 1 VMDU dydžio suma ir papildoma suma, atsižvelgiant į frakcijos dydį taip, kad kiekvienam frakcijos nariui tektų po 0,4 VMDU suma. Anot Alvydo Lukošaičio, frakcijoms skiriami finansiniai ištekliai aiškiai neatitinka šiandienos reikalavimų, o tai yra viena iš rimčiausių kliūčių, trukdančių frakcijoms organizuoti savo veiklą bei tinkamai aptarnauti parlamento narius⁴¹.

4. Reikšmingiausias faktinio pobūdžio parlamentinės veiklos finansavimas Lietuvoje

Pagal Seimo statuto 16 straipsnį Seimo narys turi teisę turėti *inter alia* padėjėjus-sekretorius, kuriems apmokama iš valstybės biudžeto: vienam Seimo nariui tenka 3 Seimo nario padėjėjo-sekretoriaus etatai⁴² – tai taip pat laikytina netiesioginiu valstybiniu politinių partijų finansavimu⁴³. Ir jeigu Seimo nariams lešos jų parlamentinei veiklai vykdyti yra suteikiamos atsiskaitytinai, dėl ko šių pinigų tiesiogiai perduoti politinei partijai

⁴¹ Lukošaitis, A. *Parlamento institucionalizacija ir teisėkūros procesas: Lietuvos atvejis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 95–96.

⁴² Pažymėtina, kad šis klausimas taip sureguliuotas buvo visai neseniai, tai yra 2009 m. pabaigoje. Žr. Lietuvos Respublikos Seimo statutą „Dėl Seimo statuto 15³ ir 16 straipsnių pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 134-5833. Anksčiau ši nuostata skambėjo kiek kitaip, t. y. Seimo narys turi teisę turėti padėjėjus-sekretorius, kuriems apmokama iš valstybės biudžeto ir kurių darbo užmokesčio fondui vienam mėnesiui skiriama 5 VMDU dydžio suma.

⁴³ R. A. Koole pastebi, kad politinių partijų biurokratinio aparato mažėjimas yra kompensuojamas atitinkamo parlamentinio aparato didėjimu. Žr. Koole, R.A. *The Vulnerability of the Modern Cadre Party in the Netherlands. How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*. Ed. R. S. Katz, P. Mair. London: SAGE, 1994, p. 290. Čia prisimintinas Seimo narės A. Baukutės atvejis su tariamu fiktyviu Seimo nario padėjėjo įdarbinimu, kuris atskleidė schemą, kaip tokį netiesioginį politinių partijų finansavimą paversti tiesioginiu. Žr., pavyzdžiui, *15min.lt* – 2009 m. liepos 21 d. Buvusi A. Baukutės padėjėja Seimo narę apskundė Generalinei prokuratūrai. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/buvusi-a.baukutes-padejėja-seimo-nare-apskunde-generalinei-prokuratūrai-56-49548>> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.].

iš principo yra neįmanoma (tą galima bandyti daryti politinės partijos naudai perkant įvairias prekes ir paslaugas, tačiau paramos apimtis vis tiek bus nedidelė), tai šiuo atveju panašaus pobūdžio problemos nėra. Be abejo, ir šiuo atveju pinigai negali būti tiesiogiai perduodami politinei partijai, tačiau nėra nustatyta jokie teisinio reguliavimo, draudžiančio Seimo nariui savo padėjėjais-sekretoriais priimti jo atstovaujamos politinės partijos narius ar su jais susijusius asmenis⁴⁴. Taip iš dalies gali

⁴⁴ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (*Valstybės žinios*. 1999, Nr. 66-2130 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.) Seimo nario padėjėjas-sekretorius priskiria politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojų kategorijai. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio 7 dalį tai yra valstybės tarnautojas, priimtas į pareigas jį priėmusio valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos įgaliojimų laikui arba kituose įstatymuose nustatytam laikui, o pagal to paties įstatymo 12 straipsnį, į politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojų pareigas priimama be konkurso valstybės politiko ar kolegialios valstybės institucijos pasirinkimu. Taigi dėl tokių asmenų tinkamumo eiti valstybės tarnautojo pareigas nagrinėjamu atveju sprendžia Seimo narys, nepaisant formalios Valstybės tarnybos įstatymo 10 straipsnio 3 dalies 2 punkto nuostatos, jog asmenis į tokias pareigas priima Seimo kancleris. Reikia pažymėti, jog Valstybės tarnybos įstatymas vis dėlto nustato minimalius reikalavimus, kuriuos turi atitikti į Seimo nario padėjėjo-sekretoriaus pareigas priimamas asmuo: jis turi turėti Lietuvos Respublikos pilietybę, mokėti lietuvių kalbą, būti ne jaunesnis negu 18 metų, turėti to lygio pareigoms eiti būtina išsilavinimą (9 str. 1 ir 2 d.). Pirmieji trys reikalavimai yra ganėtinai suprantami, neiškumas gali kilti tik dėl to, kokio lygio išsilavinimą turi turėti Seimo nario padėjėjas-sekretorius. Pagal Valstybės tarnybos įstatymo 3 priedą Seimo nario padėjėjai-sekretoriai yra A arba B lygio valstybės tarnautojai, taigi pirmuoju atveju asmuo, pretenduojantis užimti tokias pareigas, turi būti įgijęs aukštąjį universitetinį arba jam prilygintą išsilavinimą, antruoju – ne žemesnį kaip aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą arba aukštesnįjį išsilavinimą, arba iki 1995 metų įgytą specialųjį vidurinį išsilavinimą. Tiesą sakant, tai šiek tiek komplikuoja situaciją. Be abejo, asmuo, neatitinkantis pirmiau nurodytų reikalavimų, gali būti priimtas į Seimo nario padėjėjų, dirbančių visuomeniniais pagrindais (Seimo statuto 16 str.), tačiau tokiu atveju jis negauna jokio darbo užmokesčio, taigi nauda yra tik tokia, jog jis gali naudotis Seimo nariui suteikiama technine-materialine baze. Taip pat pažymėtina, jog tokie atvejai paprastai nesulaukia jokio atgarsio – Lietuvoje labiau smerkiami tie atvejai, kai Seimo narys į padėjėjo-sekretoriaus pareigas priima savo šeimos narį, draugą ir pan. Žr., pavyzdžiui, *kauno.diena.lt* – 2005 m. vasario 7 d. Kita. S. Gudavičius. Politikos naujokai rizikuoja paslysti lygioje vietoje. Prieiga per internetą: <<http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/politikos-naujokai-rizikuoja-paslysti-lygioje-vietoje-25639>> [žiūrėta 2009 m. balandžio 11 d.]; *lrytas.lt* – 2009 m. spalio 12 d. V. Kvedaras. Seimo narių patarėjų ir padėjėjų armijoje – tik bičiuliai (nuotraukos). Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12553385741254600775-seimo-nari%C5%B3-patar%C4%97j%C5%B3-ir-pad%C4%97j%C4%97j%C5%B3-armijo-je-tik-bi%C4%8Diuliai-nuotraukos.htm>> [žiūrėta 2009 m. spalio 16 d.].

būti išlaikomas politinės partijos aparatas: tokie asmenys gauna algą iš valstybės biudžeto, naudojasi tam tikromis lengvatomis ir pan.⁴⁵ Anot A. Krupavičiaus, taip valstybė padeda formuoti partinę biurokratiją⁴⁶. Taigi tokiame kontekste tik iš dalies galima sutikti su Karlo Heinzo Nassmacherio išsakyta nuomone, jog tuo atveju, kai parlamentinei veiklai finansuoti skiriamos lėšos yra naudojamos tik vidiniams parlamentiniams reikalams, tokios finansinės valstybės paramos nederėtų laikyti netiesioginiu valstybiniu politinių partijų finansavimu⁴⁷.

Paminėtina, kad Seimo nariams yra taikoma ir tam tikrų lengvatų, iš kurių daugiausia diskusijų sukelia nemokamas patalpų, ypač gyvenamųjų, suteikimas. Nepaisant to, kad vargu ar galima kalbėti apie tai, jog tai turi įtakos politinėms partijoms jų finansavimo požiūriu, šis atvejis aptartinas, nes nustatytas teisinis reguliavimas⁴⁸ yra diskriminacinio pobūdžio. Pirma, nėra aišku, kodėl tie Seimo nariai, kurie per pastaruosius

⁴⁵ Pavyzdžiui, Rusijos komunistų partija buvo nustačiusi tokią praktiką: jų deleguotas deputatas turėdavo įdarbinti maksimalų asistentų skaičių, iš kurių vienas turėdavo dirbti Maskvoje, o likusieji keturi – regione; pastarieji paprastai būdavo etatiniai šios partijos darbuotojai. Žr. Sakwa, R. *Left or Right? The CPRF and the Problem of Democratic Consolidation in Russia. Party Politics in Post-Communist Russia*. Ed. J. Löwenhardt. London: F. Cass, 1998, p. 150.

⁴⁶ Žr. Krupavičius, A. *Pokomunistinė transformacija ir Lietuvos partijos. Politinės partijos Lietuvoje: atgimimas ir veikla*. Sud. A. Krupavičius. Kaunas: Litterae Universitatis, 1996, p. 73.

⁴⁷ Nassmacher, K.-H. *Political Finance in West Central Europe: Austria, Germany, Switzerland. Foundations for Democracy – Approaches to Comparative Political Finance: Essays in Honour of Herbert E. Alexander*. Ed. K.-H. Nassmacher. Baden Baden: Nomos, 2001, p. 104.

⁴⁸ Pagal Seimo statuto 15⁴ straipsnį Seimo nariams jų pageidavimu yra suteikiamos gyvenamosios patalpos Seimo viešbutyje gyventi kartu su šeimos nariais: tie Seimo nariai, kurie neturi ir per paskutiniuosius penkerius metus iki prašymo pateikimo dienos nuosavybės teisėmis neturėjo gyvenamosios patalpos Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje ir ne toliau kaip 25 km nuo Vilniaus miesto savivaldybės administracinės ribos, ne tik turi pirmumo teisę gauti tokias patalpas, bet ir nemoka jų eksploataavimo išlaidų, visi likusieji gyvenamąsias patalpas Seimo viešbutyje gauna nemokamai, tačiau turi susimokėti eksploatacines jų išlaidas.

penkerius metus nuosavybės teisėmis turėjo gyvenamąsias patalpas Vilniuje ar jo apylinkėse, yra negatyviai diskriminuojami kitų Seimo narių atžvilgiu. Toks teisinis reguliavimas yra ne tik kad nelogiškas, bet ir pažeidžia šių asmenų Konstitucijos 32 straipsnyje įtvirtintą kilnojimosi laisvę bei iš Konstitucijos 23 straipsnio išplaukiančią teisę laisvai disponuoti jiems priklausančiu turtu⁴⁹. Antra, nėra aišku, kodėl tie Seimo nariai, kuriems Vilniuje ar jo apylinkėse nuosavybės teisėmis priklauso gyvenamosios patalpos, yra pozityviai diskriminuojami kitų asmenų atžvilgiu, nes tam, jog jie tinkamai įgyvendintų jiems suteiktus Tautos atstovų įgaliojimus, tokio pobūdžio garantija nėra reikalinga.

Išvados

1. Nepaisant to, kad parlamentinės veiklos finansavimas nėra specialiųjų teisės aktų, skirtų politinių partijų finansavimo klausimams reglamentuoti, reguliavimo objektas, jis laikytinas politinių partijų finansavimo, o konkrečiai – netiesioginio valstybinio politinių partijų finansavimo – forma.

2. Parlamentarams ir parlamentinėms frakcijoms skiriamas finansavimas parlamentinei veiklai vykdyti turi būti atskirtas, nes tai yra skirtingos parlamento sudedamosios dalys.

3. Lietuvoje Seimo narių parlamentinės veiklos finansavimas iš esmės yra sureguliuotas Seimo statute, nors Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalis *expressis verbis* nurodo, kad šis klausimas turi būti nustatytas įstatymu.

4. Lietuvoje britiškoji tradicija valstybės lėšomis pirmiausia remti parlamentinę opoziciją yra įgyvendinama tik iš dalies, nes čia pasirinktas variantas materialiai favorizuoti Seimo opozicijos lyderį, kurio institutas, be kita ko, yra kiek dirbtinis.

5. Lietuvoje nustatyta pareiga Seimo nariams atsiskaityti už jų parlamentinei veiklai skirtas lėšas yra per siauro turinio tuo aspektu, jog visuomenę pasiekia ne visa, be to, smarkiai apibendrinta informacija,

⁴⁹ Pažymėtina, kad Seimo narių darbo sąlygų įstatyme (20 str. 2 d.) tokios nuostatos nebuvo.

kurios nepakanka atitinkamoms reikšmingoms išvadoms padaryti, o parlamentinių frakcijų atveju tokia pareigą apskritai nėra nustatyta.

6. Svarbiausia faktine Seimo narių parlamentinės veiklos finansavimo apraiška laikytinas jų padėjėjų-sekretorių korpusas, kuris sudaro prielaidas partinės biurokratijos formavimuisi bei persikėlimui į parlamentą.

Literatūra

1. *15min.lt* – 2009 m. liepos 21 d. Buvusi A. Baukutės padėjėja Seimo narę apskundė Generalinei prokuratūrai. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/buvusi-a.baukutes-padejeja-seimo-nare-apskunde-generalinei-prokuraturai-56-49548>> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.].
2. Bankowicz, M. *Demokracja: zasady, procedury, instytucje*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006.
3. Bloż, M. Politiųjų partijų finansavimas Vakarų Europos šalyse. *Politologija*. 1999, Nr. 4.
4. Chronowsky, N. Finansowanie partii politycznych w Republice Węgierskiej. *Międzynarodowa konferencja naukowa: Prawne aspekty funkcjonowania partii politycznych w państwach Europy Środkowej i Wschodniej, Zakład prawa konstytucyjnego porównawczego, Festiwal dialogu czterech kultur (Łódź, 3–4 października 2002 r.)*. Red. K. Skotnicki. Łódź: Uniwersytet Łódzki, 2003.
5. *delfi.lt* – 2009 m. birželio 20 d. V. Blinkėvičiūtė už valdiškų pinigų pirkto „Hubba Bubba“ gumos, B. Bradauskui prirėikė žirklių mėšai. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=22740168>> [žiūrėta 2009 m. birželio 20 d.].
6. *delfi.lt* – 2010 m. vasario 8 d. Prokurorai nustatė: dar dvylika parlamentarų piktnaudžiavo automobilių nuoma. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prokurorai-nustate-dar-dvylika-parlamentaru-piktnaudziavo-automobiliu-nuoma.d?id=28746705>> [žiūrėta 2010 m. vasario 8 d.].
7. *Finance Act (1975)*. Prieiga per internetą: <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=finance+act&Year=1975&Number=&LegType=All+Legislation>> [žiūrėta 2009 m. balandžio 10 d.].
8. Herbut, R. *Teoria ir praktyka funkcjonowania partii politycznych*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002.
9. Janicki, L. System finansowania partii w RFN. *Przegląd Zachodni*. 1984, Nr. 5–6.
10. *kauno.diena.lt* – 2005 m. vasario 7 d. Kita. S. Gudavičius. Politikos naujokai rizikuoja paslysti lygioje vietoje. Prieiga per internetą: <<http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/politikos-naujokai-rizikuoja-paslysti-lygioje-vietoje-25639>> [žiūrėta 2009 m. balandžio 11 d.].

11. Koole, R.A. The Vulnerability of the Modern Cadre Party in the Netherlands. *How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*. Ed. R. S. Katz, P. Mair. London: SAGE, 1994.
12. Krupavičius, A. Pokomunistinė transformacija ir Lietuvos partijos. *Politinės partijos Lietuvoje: atgimimas ir veikla*. Sudarė A. Krupavičius. Kaunas: Litterae Universitatis, 1996.
13. Ławniczak, A. *Finansowanie partii politycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001.
14. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 99-3515 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).
15. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto II dalies 5 skirsnio 25 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 66-1260.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 96-2769.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 23 straipsnio, 38 straipsnio 2 dalies, 41 straipsnio 5 dalies, 152 straipsnio 5 dalies, 155 straipsnio 4 dalies, 156 straipsnio 5 dalies, 180 straipsnio, 208 straipsnio 4 bei 11 dalių ir 231 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 10-295.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 5-186.
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 105-3894.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 2006 m. kovo 28 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d.

- redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ nuostatų išaiškinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 6-170.
22. Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 135-4894 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).
 23. Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 63-3091.
 24. Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 115-5192 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).
 25. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. spalio 14 d. išvada Nr. 101-I-29 „Dėl Seimo narės A. Baukutės elgesio“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=91346&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].
 26. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 14 d. išvada Nr. 101-I-30 „Dėl Seimo nario Gedimino Navaičio parlamentinei veiklai skirtų lėšų panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=91347&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].
 27. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 4 d. išvada Nr. 101-I-31 „Dėl Seimo nario lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92322&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].
 28. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvada Nr. 101-I-33 „Dėl Seimo nario Remigijaus Ačo veiklos atitikimo Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatoms“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92549&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].
 29. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvada Nr. 101-I-34 „Dėl Seimo nario Antano Bauros lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92562&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].
 30. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvada Nr. 101-I-35 „Dėl Seimo narės Agnės Bilotaitės lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jos parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92551&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].
 31. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvada Nr. 101-I-37 „Dėl Seimo nario Armino Lydekos lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92553&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].

32. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. lapkričio 18 d. išvada Nr. 101-I-38 „Dėl Seimo nario Kazimiero Uokos lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=92555&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].
33. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2009 m. gruodžio 16 d. išvada Nr. 101-I-42 „Dėl Seimo nario Broniaus Bradausko veiklos atitikimo Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatoms“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=93655&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. kovo 14 d.].
34. Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisijos 2010 m. kovo 24 d. išvada Nr. 101-I-8 „Dėl Seimo narės Rasos Juknevičienės lėšų, skirtų išlaidoms, susijusioms su jos parlamentine veikla, panaudojimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6226&p_d=96588&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. rugsėjo 2 d.].
35. Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 71-1710 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2005 m. gruodžio 31 d.).
36. Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 153-5646.
37. Lietuvos Respublikos Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2009 m. I ketvirt. suvestinė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_d=86763&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.].
38. Lietuvos Respublikos Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2009 m. II ketvirt. suvestinė. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/GEYLZHZF.PDF>> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.].
39. Lietuvos Respublikos Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2009 m. III ketvirt. suvestinė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_d=91723&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.].
40. Lietuvos Respublikos Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2009 m. VI ketvirt. suvestinė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.].
41. Lietuvos Respublikos Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2010 m. I ketvirt. suvestinė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. rugsėjo 1 d.].
42. Lietuvos Respublikos Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms apmokėti 2010 m. II ketvirt. suvestinė. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6227&p_k=1> [žiūrėta 2010 m. rugsėjo 1 d.].
43. Lietuvos Respublikos Seimo statutai „Dėl Seimo statuto 15³ ir 16 straipsnių pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 134-5833.

44. Lietuvos Respublikos Seimo statutas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 15-249 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).
45. Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2006 m. sausio 20 d. sprendimas Nr. 697 „Dėl Seimo narių lėšų su parlamentine veikla susijusioms išlaidoms naudojimo tvarkos“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.susije_l?p_id=269839> [žiūrėta 2009 m. balandžio 10 d.].
46. Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2009 m. lapkričio 11 d. sprendimas „Dėl Seimo valdybos 2008 m. gruodžio 24 d. sprendimo Nr. 46 pakeitimo“. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=357683> [žiūrėta 2010 m. vasario 5 d.].
47. Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 102-3938.
48. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 66-2130 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).
49. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 67-1659 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. rugpjūčio 31 d.).
50. *lrytas.lt* – 2009 m. balandžio 10 d. Komentarai. T. Ignatavičius. Dėl algos ne gėda srėbti ir iš geldos. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12393417171239080355-d%C4%97l-algos-ne-g%C4%97da-sr%C4%97bti-ir-i%C5%A1-geldos.htm>> [žiūrėta 2009 m. balandžio 10 d.].
51. *lrytas.lt* – 2009 m. kovo 30 d. Aktualijos. T. Ignatavičius. Išrinktųjų pirkinius jau bandoma prilyginti valstybės paslapčiams. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/print.asp?data=20090330&k=lr&id=akt30_a2090330> [žiūrėta 2009 m. kovo 30 d.].
52. *lrytas.lt* – 2009 m. spalio 12 d. V. Kvedaras. Seimo narių patarėjų ir padėjėjų armijoje – tik bičiuliai (nuotraukos). Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12553385741254600775-seimo-nari%C5%B3-patar%C4%97j%C5%B3-ir-pad%C4%97j%C4%97j%C5%B3-armijoje-tik-bi%C4%8Diuliai-nuotraukos.htm>> [žiūrėta 2009 m. spalio 16 d.].
53. Lukošaitis, A. *Parlamento institucionalizacija ir teisėkūros procesas: Lietuvos atvejis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.
54. *Ministers of the Crown Act (1975)*. Prieiga per internetą: <<http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?LegType=All+Primary&PageNumber=52&NavFrom=2&parentActiveTextDocId=1227682&ActiveTextDocId=1227682&filesize=25356>> [žiūrėta 2010 m. vasario 24 d.].
55. Nassmacher, K.-H. *Comparing Party and Campaign Finance in Western Democracies. Campaign and Party Finance in North America and Western Europe*. Ed. A. B. Gunlicks. Boulder: Westview Press, 1993.

56. Nassmacher, K.-H. Political Finance in West Central Europe: Austria, Germany, Switzerland. *Foundations for Democracy – Approaches to Comparative Political Finance: Essays in Honour of Herbert E. Alexander*. Ed. K.-H. Nassmacher. Baden Baden: Nomos, 2001.
57. Pinto-Duschinsky, M. Pieniądże a polityka w reżimie demokratycznym. *Kulisy finansowania polityki*. Red. M. Walecki. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych, 2002.
58. Sakwa, R. Left or Right? The CPRF and the Problem of Democratic Consolidation in Russia. *Party Politics in Post-Communist Russia*. Ed. J. Löwenhardt. London: F. Cass, 1998.
59. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės interneto tinklalapis. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt> [žiūrėta 2010 m. rugsėjo 2 d.].
60. Šileikis, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
61. Šileikis, E. *Seimo nario teisinė padėtis*. Vilnius: Finansų ministerijos Mokymo centro leidybos grupė, 1996.
62. Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 1966 m. liepos 19 d. sprendimas byloje Nr. 2 BvF 1/65. BVerfGE 20, 56.
63. Walecki, M. Money and Politics in Central and Eastern Europe. *Funding of Political Parties and Election Campaigns*. Ed. R. Austin, M. Tjernström. Stockholm: International IDEA, 2003.
64. Walecki, M. *Money and Politics in Poland*. Warszawa: Institute of Public Affairs, 2005.

FINANCING OF PARLIAMENTARY ACTIVITY AS A FORM OF INDIRECT STATE FUNDING OF POLITICAL PARTIES

ELENA MASNEVAITĖ

Summary

Keywords: funding of political parties; indirect state funding of political parties; financing of parliamentary activity; parliamentarian; member of the Seimas of the Republic of Lithuania; assistant–secretary of member of the Seimas; parliamentary faction; leader of the Seimas opposition; expenditure for parliamentary activity; privileges; financial accountability.

The article discusses common and national aspects of financing of parliamentary activity in the context of funding of political parties, specifically – indirect state funding of political parties. While analysing this question the attention is paid both to legal and political dimensions, moreover, examples of the most striking cases identified by the author and the mass media are presented. With the intention to illustrate the amount of funds for financing of parliamentary activity or another factual maintenance for parliamentarians and parliamentary factions which can be absorbed by the political parties they are presenting, in this article such elements of financing of parliamentary activity substitute as an accountability duty or the potential of assistants–secretaries of members of the Seimas to become an integrate part of partisan apparatus are examined separately.

The article begins with the description of the conception of indirect state funding of political parties. The first part of it is dedicated to emphasize the main features of financing of parliamentary activity, including the most important one – it is not a part of classical legal re-

gulation concerning funding of political parties. As shows the second part the situation in Lithuania is the same as well. Though it should be noticed that the only one explicit constitutional provision related to funding of political parties is a provision which states inter alia material guarantees of member of the Seimas. The third part is aimed to illustrate that a duty of financial accountability of members of the Seimas is not satisfactory, because the information revealed to the society is summarised and not sufficient to do any significant conclusions. The parliamentary factions in Lithuania are even in better position – they do not have such an obligation at all. In this part of the article the examples of misuse of financial resources for financing of parliamentary activity are introduced. The last part of the article, i. e. the fourth part analyzes the most important factual maintenance for members of the Seimas – a guarantee of providing them with the personnel of assistant–secretaries. It should be mentioned that the so called cabinet of member of the Seimas at the same time often works for the political party this member of the Seimas is representing. In this way the partisan bureaucracy is developing.